

*Гужва А. А.,
здобувач кафедри теоретичної і практичної філософії
філософського факультету
Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*

**Правове регулювання релігійного життя як вияв культурної
політики держав**

Якщо розглядати право не просто як сукупність юридичних норм, і як процес регулювання життя суспільства, то треба мати на увазі те, що домін інта

соціального нормування та регулювання життєдіяльності пов'язана з філософськими й ідеологічними параметрами, що становлять основу культури суспільства. Людині, що зросла в середовищі, де постулюється верховенство права (навіть якщо не завжди виконується), панування раціонального формалізованого закону над традиціями, звичаями та релігійними віруваннями здається природнім та незаперечним. Але ж так було не завжди, так є далеко не скрізь і найбільше питання - а чи ствердиться правова культура в якості загальновизнаної системи соціального регулювання у єдиному глобалізованому світі?

Низка дослідників вважає, що західнокультурна правова традиція, характерні риси якої активно розповсюджуються у всьому світі, має стати засновком єдиної планетарної системи соціального регулювання, бо саме високий рівень формалізації, раціональності та ствердження індивідуальних прав і свобод дозволяють в певних межах визнавати, а значить, давати можливість мирного співіснування різноманітним ідентичностям і культурам. Але треба зважати на те, що всі питання в рамках відношення «правова відповідальність - релігійні переконання» мають делікатний характер, оскільки релігія сама залишається впливовою системою соціальної регуляції, джерелом цінностей та соціальних практик. Таким чином, виникає необхідність дотримання балансу між релігійними віруваннями та раціональними законами, що відносить нас до класичної опозиції раціонального та ірраціонального в людині, що само по собі є питанням культурної політики в широкому значенні цього поняття.

Незважаючи на те, що культурна політика - не надто нормована людська діяльність і на думку Р. Рорті являє собою місце, де відбувається повстання поколінь, своєрідна «точка росту культури», вона також містить певні ідеологічні засади, бо є одним із видів означувальних практик. Тож, який підхід найбільш сприятливий для дотримання балансу в питаннях регулювання релігій?

Марксистська перспектива, що базувалася на добре відомому уявленні про релігію як «опіум для народу», полягала в тому, що роз'яснювальна та просвітницька діяльність повинна позбавити людей хибних уявлень і призвести до зникнення релігії як соціального інституту. Але релігійні уявлення виявилися напрочуд життєздатними та стійкими, і культурна політика, що несла просте заперечення богоіснування, вилася в надто ідеологізовані, а тому не зовсім раціональні правові акти.

Більш раціональним, на мій погляд, є прагматичний підхід, що виходить із утилітаристських, практичних міркувань. У загальному вигляді, цей підхід красномовно сформулював Р. Рорті таким чином: якщо дехто має $n < \text{мір}$ заперечувати існуючу культурну практику (у тому числі релігійну), то повинен пояснити: яка інша культурна практика може бути поставлена на це місце і як ця заміна буде пов'язана з прилеглими практиками, і чи надасть це соціуму кращої форми.

У контексті культурної політики, сучасні філософи прагматичного напрямку (Р. Брендон, Р. Рорті та ін.) ведуть мову про три типи границь, яких треба дотримуватись для практичного успіху релігійного дискурсу - це трансцендентальні, практичні та культурні межі. Для правотворчої діяльності найбільш важливими є останні дві, які можуть стати корисними при окресленні методологічних засад правової діяльності в сфері релігійних відносин. Бо дійсно, який би не був абстрактно-теоретичний рівень правового регулювання, але важливо зважати на практичні границі цього теоретизування. У вигадку релігійних вірувань - це такі, що встановлені необхідністю для всіх людей їх істот розрізнати певні транскультурні поняття, такі як верх - низ, гаряче - холодне, біль - насолода та ін. Не менш обов'язковим чинником є необхідність враховувати попередні соціальні правила та вже діючі норми як у вишдку регулювання організаційних моментів релігійно-церковного життя, так і у сфері особисто-персональних прав та свобод.

Отже, якісне регулювання релігійних відносин - це великий внесок у реалізацію пріоритету прав та свобод людини, що гарантовано Конституцією

України. Але такий сорт правотворчої діяльності пов'язаний з культурною політикою держави, що також потребує постійного аналізу та вдосконалення у світі, що так швидко змінюється.